

01432

Sundtryck

Om

Järn-Contours
Farrättningen.

SEDERHOLM,

Tryckt i Kumblińska Tryckeriet, 1799.

Fulla femtio år äro förflutna, sedan Rikens Höglof. Ständer wid 1747 års Riksdag tilstyrkte och bewiljade Järn-Contoirs-inrättningen i Sverige. Den 29 December utkom Högstsalig Konung FRIEDERICHS förordnande derom, igenom Bref til Kongl. Bergs-Collegium, af följande innehåll:

Wi FRIEDERICH m. m. — Såsom Rikens Ständers Secrete funnit både nödigt och med Rikets, samt Bergslagens, sannskyldiga Intereße öfwerensstämmande, at et Järn-Contoir blifwer här i Stockholm nu straxt inrättadt, til Järnhandelens styrelse och främjande på en rätt fot, och at det samma wid nästa års början bör taga sin begynnelse; — Alltså, och emedan, hwad sielfwa Fonden til bemälte Contoir beträffar, Secrete Usskottet funnit bäst och billigast wara, at köparen af Järnet, antingen han är inhemsk eller främmande, betalar En daler kopparmynt af hwarje skeppund Stångjärn, när det på Stapelstads-Wägen upwäges, som af Wäg-Betjeningen kan upbåras och til Contoiret afleswereras; ty hafwa Wi,

uppå Secrete Utskottets hos Ds gjorde underdåniga anhållan, Eder härmed anbefalla welat, det J låten beordra wederbörande Järnwäg-Mästare, at förrätta Upbörden af förutnämde En daler Kopparmynt på Skeppundet, som af merbemålte Contoir kommer at disponeras. Stockholm i Rådskammaren den 29 December 1747.

FRIEDERICH.

Dswannämnde Kongl. Bref och Stadgande innefattar affigten och ändamålet med denna Inrättning, nemligen: — Järnhandels styrelse och befrämjande: — At afgiften af En daler Kopparmynt, endast af Stångjärn, skulle af köparen betalas, antingen han wore inhemsk eller främmande, dock utan någon föreskrifwen tid när afgiften åter skulle uphöra; samt at medlen som Wäg-Betjeningen i Stapelständerne ålades at upbära, skulle til Contooret aflemnas, af detta Contoir få disponeras och förwaltas til des ändamål, Rikets sannskuldiga bästa, som sjelfwa Insiiftelse-orden lyda, således til Bergslagens dermed öfwerensstämmande Intereße och bästa tillika.

I Swenska tryckta Handlingar finnes intet förordnande om styrelsen och redogörelsen för detta publika Werk. För andra allmänna inrättningar, Compagnier, Con-
toir och Bolag, hwartil fonden blifwit subscriberad eller samlad, gifwas Instruc-
tioner, Reglor eller Författningar, som innehålla Afociations, eller Förenings wil-
koren, med flera omständigheter, til allmän
kännedom och wederbörandes rättelse och
efterlesnad.

Om några skrifna Reglor för Järn-
Contoiret sedan 1747 under hand emaner-
at, igenfinnas de wäl i sinom tid ibland
andra hemligheter som forntidenst ånkesätt
tillskapade.

Enskildt wäl är icke allmänt wäl. —
Så länge i vårt Fädernesland saknas en
pragmatisk kunskap om våra allmänna
hushållnings anstalter, med des fel och
brister, samt Riks-Financernes rätta til-
stånd, är målet til allmän sällhet och wäl-
måga på långt afstånd. Wi arbete oss
under i okunnighet och mörker, kanske i
många delar: egennyttan och de myndiges
affigter winna styrka och framgång på
den fattige allmänhetens bekostnad. — Wi
smickre oss med öfwer-balance, genom wå-
ra näringar, Handel och Sjöfart, då kan-
ske

ffe Riket och Undersåtare ärligen fördjupas i större National-skuld, som, ju längre det dröjer, ju swårare blifwer at utreda och betala.

Åkerbruket och bergshandteringen erkännes wäl allmänt wara Rikets angelägnaste yrken; — men huru liten kännedom äger wäl allmänheten i dessa hufvudsyften om deras rätta tillstånd? Nationale winsten eller förlusten deras, känner ingen.

Öfwerflöd af gamla och nya Författningar, gagna wäl i wisa affeenden, men uplysa och rätta sållan de fel och brister, som wid utöfningen kunna leda ifrån ändamålet. När Järn-Contoirs-inrättningen år 1747 grundlades, gälde Et skeppund Stångjärn omkring 50 Daler Kopparmynt, som efter nu warande mynt-beräkning, är wid påß $2\frac{1}{2}$ Riksdaler, wäl förståendes, då som nu, at räkna i Specie eller Banco mynt.

At en så flok och nyttig inrättning då widtogs til Järn-Handelns befrämjande, (må hända uprätthållande ifrån förfall,) vittnar om en ganska berömlig affigt, at affkudda det utländska Förlags twång, som i dessa tider nedtryckte Stångjärns priset til förmån för utländska köparen. — Man hörde då en jämmerlig klagan,

gan, at en så ädel Metall, som med så mycket besvär, upoffrande af tid och arbete för kreatur och folk, samt med skogarnes förödande, ärligen allt djupare och djupare ur jordens gömmor måste framskaffas och tilverkas, skulle för en spottpenning Riket afhändas, sedan både framfarne Konungar och private ägare på denna handtering användt så mycket af Rikets must och mårg. — Ja, at Et Skeppund Stångjärn i flera år blifwit bortbytt emot En tunna Glasgou Sill wid Stockholms Skeppsbygga, är så allmänt kändt, at det icke tar swar andra bewis, än de inskränkte principer om handel, som i gamla HandelsReglementen och Ordonnantier framlysa, på hwilka nyare Författningar ändoeft ofta sig grunda. At Rikets sannskyldiga Interesse werkligen då kräfde denna så kallade Järn-Contours-inrättning, torde hwar och en rättssinnad tänkande medgifwa, samt at då war klokare samla en egen Fond efter hand, til Handels styrrel och främjande på en rätt fot, än ärligen tillita utländningen om förslag.

Förmodeligen insåg man då redan, at all kostnad, som på Grufwornas uplagande, Bergslags-rörelsens utwidgande och Järn-tilverkningens underlättande in-

nom lanbet, wore fåfångt använd, om utrikes affättningen minskades, eller med framtiden kunde uphöra, som af många befarades, när handteringen icke lönte sig annorlunda, än med Rikets skada och en skilde idkarnes förlust, oaktadt alla de förmaner, som hela denna handtering och Bruksägarna ifrån urminnes tider tillbaka, samt sedan alt framgent, på Åkerbrukets och andre näringars bekostnad, så rundeligen bewiljade blifwit. At uplysa och bewisa detta, hänwises Läsaaren til Bihangget af: Läsning i blandade ämnen, St. N:o 14 & 15 pag. 89, samt de där åberopade Strid-skrifter i Stockh. Posten N:o 40, 88 & 90 för förlidet år.

Hwad allmänheten för det närwarande egentligen känner om denna 50 års gamla Contoirs-inrättning, lär bestå deri, at afgiften af En daler kopparmynt icke allenast af Stångjärnet, utan ock af alla så kallade Manufactur-smiden, enligt nedanstående Taxa *), af köparen blifwit erlagd och betalt.

Grund

*) Taxa hwarester Järn-Contoirs-afgiften betalas:

Stångjärn, Bandjärn, Snippjärn, Santsmide, Bultjärn, Skärjärn, Saltpanne-plåtar
å 2 f. 8. r. pr. Skeppund.

Grunderna til den sednare afgiften
 äro obekante, helst ofwannämnde Kongl.
 Bref icke densamma påbjuder.

At säljaren öfwer försäljningspriset
 förbehållit sig, at Järn-Contoirs-dalern
 skulle af köparen betalas, kan med flera
 hundrade i Christinehamns marknad slut-
 na Järn-Contract bewisas och intygas: —
 At afgiften sålunda graverat sjelfwa wa-
 ran och af utländsk man blifwit betalt
 för det quantum Järn hwartil han varit
 årlig afnämare, eller för des räkning blif-
 wit exporteradt, på lika sätt som han be-
 talat utgående Tull, Tolag, Licent, Wäg-
 penningar, jemte alla andra omkostningar,
 hwilka des Commissionair honom i factura
 och räkning påfört, är lika så sant och
 ostridigt, som at inhemiske köparen, ware
 sig Jordbrukare, Närings-idkare, Smed
 eller annan Medborgare, sanima afgift
 2 5 betalt

Takplåtar à 5 þ. 4 r. pr. Skepp.

Brånstål à 1 þ. 8 r. pr. Centner

Gråstål à 3 þ. 4 r. pr. Dito

Spik 2 tums à 8 þ. —

— 3 tums à 6 þ. 8 r.

— 4 tums à 5 þ. 4 r.

— 5 tums à 5 þ. 4 r.

— 7 à 12 tums à 4 þ. —

pr. Skeppund.

W. Ankare, såsom et med Monopolium för-
 sedt Järnwerk, betalar ingen Järn-Contoirs-
 afgift.

Betalt för alt det Järn som han til eget behof, eller i des handtering och rörelse nyttjat, och på Stapelstads Wäg sig til handlat. I detta afseende finnes knapt en spik, et gångjärn, en spade, et plogjärn, en skeppsbult, som icke proportionaliter contribuerat til Järn-Contoires fonden under de framflutna 50 åren.

Kronan sjelf har icke undgått afgiften för alt det järn, som til Sjöflottorna, publika Byggnader med flera des otaliga behof erfordrats och använt blifwit.

Om den frågan skulle uppstå: huruvida Järn-Contoires inrättningen mera gagnat handeln, än Stångjärns tilverkningen? så medgifwer icke det märker, hwars hufvudsaken ännu är insvept, at den til räckligen kunna utreda,

Et inbördes intresse imellan Säljare och Köpare, i all handel som får äga sit fria lopp utan twång och monopoliska afgifter, bidrager altid, at den ena handen twättar den andra til gemensam förmån.

At export-premier för Manufactur-smiden, som författningarne til upmuntran wid förädlingen bewiljat, blifwit utskypparen godtgjorda, erkännes: — at flere kostnader af Contoiret blifwit gjorde til grufwe-arbetets befordran och lättning, med flera

flera andra nyttiga inrättningar til Bergslagens och idkarnes nytta och förmån, har man ock hört omtalas.

Ut Järn-Contoiret stundom i god mening ingått i Järnhandel, för at upstegra Stångjärns-priset kanske öfwer des värde och förhållande emot utrikes pris och afsättning, torde också hafwa händt; men, som ryggtet förmåler, sedermera blifwit inståldt.

Bruskpatronerne låra icke heller kunna klaga, at de af fonden proportionaliter af Bruskens hammar-skatt eller tilverkningens quantum, fondens tilwert och sina behof til förslag, åtnjutit både stående lån och försträckningar i Disconterings-wägen; äfvensom at de handlande också genom wisa understöd låra njutit bitråden emot ränta wid sina tilfällen, när stora winter-behållningar på Wägarne, eller andra orsaker dertil kunnat föranleda, samt det med Contoirets säkerhet kunnat förenas, hwarigenom Contoiret kunnat förekomma, at hålla en del af des dagligen wexande Capital ofruktbart.

Åf Utskieppnings Listorna ifrån Stockholm och Göttheborg, som på några år i våra dagpapper blifwit införda, hafwa upmärksame läsare haft tilfälle inhemta,
huru

huru stor Järn-skeppningen derifrån varit. De öfrige Stapel-Städernes exporter hafwa äfwen så litet kommit i dagsljuset, som allmänheten lär wara berättigad at få weta hela Rikets årliga tilwerkning af alla Smides-sorter i Sverige och Finlands Bergslager, eller få se sådant i allmänt Tryck kungjort.

Flere förståndige och wältänkte Medborgare, hafwa i tryckta skrifter yrkat nödwändigheten och bewisat nyttan af uplysningen om alla våra yrken och näringars tilstånd i landet. — De fleste ligga ännu, genom inkränkta begrepp här om, betungade med twång och Skrå-principer, inom en ganska liten werkningskrets, emot förhållandet i andra länder, til Rikets obotliga skada. . . . Men låtom oss i öwifheten om Sveriges årliga Järn-tilwerkningens-quantum, antaga, at $\frac{2}{3}$ deraf blifwit utskeddade til utrikes orter och $\frac{1}{3}$ qwarstadnat för inbyggarnes widsträckt behof, samt at för hela Smides-tilwerkningen, den upburne Järn-Contoires-afgiften utgjort 450,000 daler kopparmynt, eller 25000 Riksdaler årligen; så utgör den inslutna Summan på 50 år et Capital af En Million 250,000 Riksdaler, eller 75 Tunnor Guld i Banco mynt, utan at beräkna

räkna Råntan, eller Rånta på den delen, som igenom tidens längd förvandlat sig sjelf til Capital, och wida lår öfwerstiga hufwud-summan, när ändock alla Contoires årliga utgifter och omkostningar afdragas.

Om denne calculerade upgift skulle befinnas wara oriktig, så är okunnigheten enda orsaken dertil, men torde nog blifwa rättad wid en förmodad redogörelse framdeles.

Ingen opartiff lår imedlertid kunna påstå, at Järn-Contoires inrättningen i Sverige varit orsaken, eller werkat til Järn-prisets högd på utländningen.

At det nu på 20 år småningom stigit i priset ifrån $5\frac{1}{2}$ och $5\frac{1}{4}$ Riksd. til $8\frac{1}{2}$ à 9 Riksd. pr. skeppund, dertil hafwa utrikes Coniuncturer och andra sammanstående omständigheter varit orsaken, hwar af Bruksägarnes dragit en lika öförwäntad, som betydande förmån; at förtiga det sjelfwe Bruksägendomarne derigenom bekommit et anseeligen förökladt wärde emot förra tider.

En waras egentliga wärde, antingen den frambringas ur jordens sköte, eller på annat sätt tilwerkas, bestämmes igenom arbets-kostnaden; den tid som åtgår til
til

til des producerande; wårdet af den föda som förtåres under tiden af den arbetande och des folk och famille; mer eller mindre beswår wid handteringen; Rudimateriernes swårare eller lättare åtkomst hwaraf samma vara tilverkas, samt omkostningarne hwarmed tilverkningen belastas, med mera. — Priset, som köpmannen eller förbrukaren sedan betalar, beror af et större eller mindre behof, warans begärighet och kvalitet, lättheten i affättningen, andres medtåflan och concurrence i samma handelsgren, säljarens mer eller mindre förlågenhet at blifwa sin vara qvitt, med flere omständigheter.

Det ena med det andra sammanlagdt bewisar, at den ene tilverkaren, lika som affättningsmannen, kan på en och samma slags vara förlora, när den andre vinner.

Den satsen står på swaga grunder, at Swenska Stångjärnet ännu kan twingas up til högre pris, och at waran altid blifwer oundgängelig för Englands stora behof *). Man föregifwer, til styrka för denna

*) Flera hållna Tal och Debatter i Engelska Parlamentet, som äro tryckta, wittna huru angeläget Nationen anser det vara, at förminska den årligen tryckande underbalancen

